

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

RAQAMLI TA'LIM SHAROITIDA O'QITUVCHINING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Ismoilov Anvar Rustamovich

Samarqand davlat chet tillar instituti professori

Annotatsiya

Ushbu maqolada raqamli ta'lim sharoitida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari chuqur tahlil qilinadi. Global raqamli transformatsiya ta'lim tizimining mazmuni, tashkiliy shakllari va metodologik asoslarini tubdan o'zgartirib, o'qituvchidan yangi turdagi kasbiy kompetensiyalarni egallashni talab etmoqda. Maqolada raqamli pedagogika, blended learning (aralash ta'lim), flipped classroom (teskari sinf) modeli hamda sun'iy intellektga asoslangan ta'lim texnologiyalarining o'qituvchi kasbiy rivojlanishiga ta'siri ilmiy-nazariy asosda yoritiladi. Shuningdek, o'qituvchining raqamli savodxonligi, innovatsion fikrlashi, data literacy ko'nikmalari va uzluksiz kasbiy rivojlanish (lifelong learning) jarayonidagi o'rni alohida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari raqamli ta'lim muhitida o'qituvchi rolining o'zgarib, u bilim beruvchidan ko'ra ko'proq fasilitator, raqamli resurs yaratuvchi va o'quv jarayonini boshqaruvchi mutaxassisga aylanganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *raqamli ta'lim, kasbiy kompetensiya, raqamli pedagogika, blended learning, flipped classroom, sun'iy intellekt, o'qituvchi, innovatsion yondashuv*

Kirish

So'nggi yillarda global ta'lim tizimi raqamli transformatsiya jarayonining faol bosqichiga kirdi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tez sur'atlarda rivojlanishi ta'lim mazmuni va shaklini tubdan o'zgartirib, uni yanada interaktiv, moslashuvchan va talabaga yo'naltirilgan tizimga aylantirdi. Bunday sharoitda o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi faqat pedagogik bilim va metodik ko'nikmalar bilan cheklanmay, balki raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash, ularni o'quv jarayoniga integratsiya qilish hamda innovatsion pedagogik yechimlar ishlab chiqish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.

Raqamli ta'lim o'qituvchidan yangi kasbiy rollarni bajarishni talab qiladi. U endi an'anaviy bilim beruvchi emas, balki raqamli resurslar yaratuvchi, ta'lim platformalarini boshqaruvchi, o'quv jarayonini tahlil qiluvchi va individual ta'lim trayektoriyalarini loyihalovchi mutaxassisga aylanadi. Shu sababli kasbiy kompetensiyani rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning eng muhim ilmiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kasbiy kompetensiya o'qituvchining bilim, ko'nikma, malaka, shaxsiy sifatlar va kasbiy qadriyatlar tizimining integratsiyalashgan ko'rinishi sifatida qaraladi. Raqamli ta'lim sharoitida bu kompetensiya yanada kengayib, raqamli savodxonlik, texnologik

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

moslashuvchanlik, axborot xavfsizligi, data literacy, pedagogik dizayn va innovatsion fikrlash kabi komponentlarni o'z ichiga oladi.

Zamonaviy yondashuvlardan biri raqamli pedagogika bo'lib, u ta'lim jarayoniga texnologiyalarni samarali integratsiya qilishni nazarda tutadi. Raqamli pedagogika o'qituvchiga Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams, Canva, Quizizz, Kahoot kabi platformalardan foydalanish orqali interaktiv va samarali o'quv muhitini yaratish imkonini beradi. Bu yondashuv o'qituvchining metodik, texnologik va tashkiliy kompetensiyalarini bir vaqtning o'zida rivojlantiradi.

Ikkinchi muhim yondashuv — blended learning (aralash ta'lim) hisoblanadi. Ushbu model an'anaviy auditoriya ta'limi va onlayn ta'limning uyg'unlashgan shakli bo'lib, o'qituvchidan yuqori darajadagi rejalashtirish, raqamli resurslardan foydalanish va o'quv jarayonini muvozanatli boshqarish ko'nikmalarini talab etadi. Blended learning modelida o'quvchilar mustaqil ta'lim olishga ko'proq jalb etiladi, bu esa o'qituvchining fasilitatorlik rolini kuchaytiradi.

Uchinchi yondashuv — flipped classroom (teskari sinf) modeli bo'lib, unda o'quvchilar nazariy materiallarni uyda video darslar yoki raqamli resurslar orqali o'rganadi, sinfda esa amaliy mashg'ulotlar, muhokamalar va muammoli topshiriqlar bajariladi. Bu model o'qituvchining sinfdagi faoliyatini tashkil etish uslubini o'zgartirib, uni ko'proq yo'naltiruvchi va moderatsiya qiluvchi shaxsga aylantiradi.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt (AI) asosidagi ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi o'qituvchi kompetensiyasiga yangi talablarni qo'ymoqda. AI yordamida individual o'quv trayektoriyalarini yaratish, avtomatik baholash tizimlari va ta'lim analitikalarini tahlil qilish imkoniyatlari paydo bo'lmoqda. Bu esa o'qituvchidan raqamli analitika va ma'lumotlarga asoslangan pedagogik qaror qabul qilish (data-driven decision making) ko'nikmalarini talab qiladi.

Raqamli ta'lim sharoitida o'qituvchining reflektiv faoliyati ham muhim o'rin egallaydi. O'qituvchi o'z darslarini platformalar statistikasi, video yozuvlar va talabalar fikrlari asosida tahlil qilib boradi. Bu jarayon uning pedagogik faoliyatini doimiy takomillashtirishga xizmat qiladi. Refleksiya orqali o'qituvchi o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi hamda keyingi pedagogik strategiyalarini optimallashtiradi.

Bundan tashqari, raqamli kompetensiya o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasini ham kuchaytiradi. Onlayn va gibril ta'lim muhitida talabalar bilan samarali muloqot qilish, ularni motivatsiya qilish va interaktiv metodlardan foydalanish o'qituvchidan yuqori darajadagi moslashuvchanlikni talab qiladi.

O'qituvchining kasbiy rivojlanishida uzluksiz ta'lim (lifelong learning) konsepsiyasi ham muhim ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar tez o'zgarib borayotganligi sababli o'qituvchi doimiy ravishda o'z bilim va ko'nikmalarini yangilab borishi zarur. Onlayn kurslar, MOOC platformalar, vebinarlar va professional tarmoqlar bu jarayonni qo'llab-quvvatlaydi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Shuningdek, o'qituvchining innovatsion fikrlashi raqamli ta'lim muhitida alohida ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi texnologiyalardan faqat foydalanib qolmay, balki ularni pedagogik maqsadlarga moslashtirib, samarali o'quv jarayonini loyihalashi kerak. Bu esa ijodkorlik va tajribaga asoslangan yondashuvni talab qiladi.

Raqamli ta'limning muammolari ham mavjud. Texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, raqamli tengsizlik, internet sifati va o'qituvchilarning texnologik tayyorgarligi yetarli emasligi ta'lim samaradorligiga ta'sir qiladi. Shu sababli o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish tizimli va davlat darajasidagi yondashuvni talab etadi.

Umuman olganda, raqamli ta'lim sharoitida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi ko'p komponentli tizim bo'lib, u pedagogik, texnologik, kommunikativ, reflektiv va innovatsion elementlarni o'z ichiga oladi. Ushbu komponentlar o'zaro integratsiyalashgan holda o'qituvchining professional faoliyatini belgilaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta'lim sharoitida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Raqamli pedagogika, blended learning, flipped classroom va sun'iy intellektga asoslangan yondashuvlar o'qituvchining kasbiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Natijada o'qituvchi raqamli jamiyat talablariga mos, innovatsion, moslashuvchan va raqobatbardosh mutaxassisga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson, T. (2008). The Theory and Practice of Online Learning. Athabasca University Press.
2. Bates, T. (2015). Teaching in a Digital Age. Tony Bates Associates Ltd.
3. Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2006). The Handbook of Blended Learning. Pfeiffer.
4. Chickering, A. W., & Ehrmann, S. C. (1996). Implementing the seven principles: Technology as lever. AAHE Bulletin.
5. Dudeney, G., & Hockly, N. (2012). Digital Literacies. Pearson.
6. Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2008). Blended Learning in Higher Education. Jossey-Bass.
7. Heick, T. (2017). The Digital Classroom: Harnessing Technology for Learning. TeachThought Press.
8. Howland, J. L., Jonassen, D. H., & Marra, R. M. (2011). Meaningful Learning with Technology. Pearson.
9. Kirkwood, A., & Price, L. (2014). Technology-enhanced learning and teaching. Learning, Media and Technology.
10. Laurillard, D. (2012). Teaching as a Design Science. Routledge.
11. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge. Teachers College Record.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

12. Redecker, C. (2017). European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). European Commission.
13. Salmon, G. (2011). E-moderating: The Key to Teaching and Learning Online. Routledge.
14. UNESCO. (2023). Global Education Monitoring Report: Technology in Education. UNESCO Publishing.
15. Weller, M. (2020). 25 Years of Ed Tech. AU Press.
16. Yusuf, M. O. (2005). Information and communication technology and education. European Journal of Scientific Research.
17. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. (2020). Toshkent.
18. O'zbekiston Respublikasi Raqamli ta'lim strategiyasi. (2022). Toshkent.

